

ECONOMY — LEGAL PROBLEMS IN REFORMING THE SPHERE OF STATE PURCHASING LEGISLATION

Olefir A. O.

According to the criterion and method of determination the sphere of acting legislation about state purchases, we are analysing the last changes in legal status of state consumer, its features. As a result of this examination, we are looking for its influence on economical relations, positive and negative features, new variants of economy — legal form.

Keywords: economical law, state purchases, sphere of acting legislation, health protection, medical ensuring, business and ventures.

УДК 346:334.7+347.72] (477)

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ВИХІД УЧАСНИКА ІЗ ТОВАРИСТВА» ТА «ПЕРЕХІД ЧАСТКИ УЧАСНИКА»

*Д. І. Погрібний, кандидат юридичних наук, асистент
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Досліджено співвідношення понять «вихід учасника із товариства з обмеженою відповідальністю» та «перехід частки учасника товариства з обмеженою відповідальністю». Проаналізовано не тільки чинне законодавство України, а й судову практику.

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю, перехід корпоративного права, перехід (відчуження) частки, вихід учасника з товариства.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин, збільшення значущості корпоративних прав викликають постійний інтерес до останніх. Кількість судових спорів указує на актуальність обраної теми. Одними із дискусійних питань є вихід учасника із товариства та відчуження ним своєї частки.

Судові спори та деякі публікації зумовлюють неоднозначність підходу до розуміння виходу із товариства та переходу частки у статутному капіталі. Нерідко підміна близьких за значенням понять призводить до неправильного вирішення судових спорів, а це у свою чергу може тягти за собою порушення суб'єктивного права управомоченої особи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням правових проблем, пов'язаних з динамікою корпоративних прав, займаються, зокрема, такі науковці, як А. Бобкова, О. Вінник, Н. Глусь, В. Долінська, Д. Задихайло, Т. Кашаніна, О. Кібенко, І. Спасибо-Фатеева та ін. Однак питання щодо співвідношення понять «вихід учасника із товариства» та «відчуження частки учасника у статутному капіталі товариства» залишаються недостатньо розкритими, незважаючи на їх значущість та актуальність.

Формулювання цілей. Основна мета статті полягає у тому, аби визначити співвідношення понять «вихід учасника із товариства» та «перехід частки учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю» (далі — перехід частки).

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 116 ЦК України та ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» [1] учасники господарського товариства мають право вийти у встановленому порядку з товариства та відчужити свої частки у статутному капіталі. Їх схожість полягає в тому, що при виході учасника з товариства, його корпоративні права стають йому чужими (відчужуються), а при відчуженні частки у статутному капіталі учасник вибуває із товариства. Така їх схожість нерідко призводить до неправильної кваліфікації і як наслідок до ухвалення незаконних рішень.

Для ілюстрації зазначеного наведемо матеріали однієї судової справи [7]. Суть її полягала у такому.

Позивач — ОСОБА 1, звернувся до господарського суду з позовом до товариства з обмеженою відповідальністю «Задимлянка» про визнання недійсним продажу частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю «Задимлянка» з тієї підстави, що учасник товариства — ОСОБА 2 не повідомила завчасно всіх учасників товариства про намір продати свою частку іншому учаснику товариства. Відповідно загальні збори товариства з обмеженою відповідальністю «Задимлянка» не ухвалювали рішення про продаж частки і про вихід продавця із товариства.

Розглянувши матеріали справи, господарський суд встановив, що дійсно, 12 березня 2009 р. між ОСОБОЮ 2, «продавцем», та ОСОБОЮ 3, «покупцем», було укладено договір купівлі-продажу частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю «Задимлянка». Питання виходу ОСОБИ 2 зі складу учасників загальні збори учасників розглянули лише 15 квітня 2009 р. Підставою розгляду була вже фактично продана частка в статутному капіталі.

Таким чином, питання виходу зі складу учасників товариства з обмеженою відповідальністю «Задимлянка» щодо ОСОБИ 2 і відповідно купівлі-продажу її частки, до укладення договору купівлі-продажу загальними зборами учасників не розглядалося.

Посилаючись на те, що:

1) відчуження частки учасника тягне за собою вихід останнього із товариства;

2) вихід учасника із товариства здійснюється шляхом подання голові зборів учасників: для фізичної особи — нотаріально завіреної заяви або нотаріально посвідченого документа про передання права засновника (учасника) іншій особі;

3) рішення про вихід учасника зі складу товариства ухвалюється зборами учасників;

4) дата ухвалення зборами учасників рішення про вихід (виключення) учасника зі складу товариства вважається днем виходу (виключення) учасника, господарський суд доходить висновку про те, що в порушення зазначених правил продаж частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю «Задимлянка» відбувся до ухвалення про це рішення зборами учасників товариства. На цій підставі ухвалено судове рішення про визнання договору купівлі-продажу, укладеного між ОСОБОЮ 2, «продавцем», та ОСОБОЮ 3, «покупцем», недійсним.

Досліджуючи матеріали справи та чинне законодавство, можна стверджувати, що таке рішення є незаконним.

Аналіз змісту ст. 116 ЦК України та ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» вказує на те, що право на вихід та право на відчуження — два самостійні суб'єктивні права. Різниця між ними полягає, по-перше, у порядку їх здійснення; по-друге, у наслідках, що виникають у результаті здійснення цих прав.

Так, передача (відчуження) частки учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю здійснюється на підставі договору, спрямованого на відчуження прав. Це може бути купівля-продаж, міна, дарування і т. д. І оскільки корпоративні права являють собою єдиний комплекс прав (майнових і немайнових), то з моменту вчинення відчужувального правочину, якщо договором не передбачено інше, до набувача переходить весь комплекс прав відчужувача, тобто з цього моменту набувач стає учасником товариства з усіма відповідними правами. Рішення загальних зборів учасників товариства до моменту передачі або після цього, не є обов'язковою умовою такого відчуження.

На відміну від передачі частки вихід із товариства відбувається на підставі рішення загальних зборів. Для цього учасник товариства з обмеженою відповідальністю повинен повідомити товариство про свій намір не пізніше ніж за три місяці до виходу, якщо інший строк не встановлено статутом. Надалі у порядку, передбаченому чинним законодавством та статутом, скликаються загальні збори, які і повинні ухвалити відповідні рішення. З моменту ухвалення рішення про вихід учасника він вважається таким, що вибув із товариства. З цього самого моменту корпоративні права у нього припиняються і до

моменту їх розподілу між іншими учасниками чи передачі новоприйнятому учаснику належать самому товариству.

Рішення загальних зборів учасників товариства про вихід у даному випадку є обов'язковим.

Як можна помітити, у наведеній справі господарський суд припустився основної помилки. Він хибно вважав, що відчуження частки та вихід із товариства — це дві обов'язкові стадії одного юридичного факту. І їх вчинення можуть здійснюватися лише в такому порядку: спочатку рішення загальних зборів про вихід, а вже потім — відчуження частки у статутному капіталі.

Слід зазначити, що вихід із товариства та відчуження частки учасника є юридичними фактами. У свою чергу відомо, що юридичні факти — це обставини реальної дійсності, з якими закон пов'язує виникнення певних правових наслідків. Причому, якщо зважити на класифікацію, запропоновану О. Красавчиковим [4; 8, с. 83–93.], то ці юридичні факти є нічим іншим, як діями. А враховуючи те, що вони мають відповідати нормам права, то очевидно, що за своєю сутністю вони є діями правомірними. Незважаючи на поверхову схожість, кожен з них становить самостійний юридичний факт, а не стадію однієї й тієї самої підстави виникнення правових наслідків.

Порівнюючи зазначені юридичні факти, необхідно відмітити, що наслідком виходу учасника із товариства є відчуження його частки у статутному капіталі, тобто вихід є причиною такого наслідку, як припинення в учасника його корпоративних прав. У свою чергу відчуження частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю є причиною, що тягне за собою вихід учасника із товариства як наслідок.

Зазначимо, що у підручниках з логіки під причиною розуміють явище, яке настільки тісно пов'язане з іншим явищем, що виникнення першого неминуче тягне за собою виникнення другого, а усунення першого неминуче тягне за собою відсутність другого [9, с. 160]. Подібне розуміння причинних зв'язків існує і в теорії права [3], при цьому юридично значущим є такий зв'язок у праві, коли одне явище (дія) перетворює можливість настання правового результату на дійсність або, принаймні, зумовлює конкретну можливість його настання.

Юридично значущий причинний зв'язок має відповідати таким вимогам:

- причина завжди повинна передувати результату;
- причина з необхідністю породжує свій наслідок, тобто зв'язок між причиною і наслідком завжди необхідний.

Виходячи з наведеного, можна стверджувати, що в одному випадку вихід із товариства передує і з необхідністю породжує відчуження корпоративних прав, в іншому, — відчуження передує і з необхідністю породжує вихід із товариства. Незалежно від розриву в часі кожна з наведених особливостей є характерною для кожного юридичного факту. І навпаки бути не може.

Отже, суд помилково вважав, що для укладення договору купівлі-продажу обов'язковим є рішення загальних зборів учасників. Ця умова необхідна лише при виході із товариства. Право учасника на відчуження своєї частки нічим не обмежено. Не може воно бути обмеженим і потребою згоди інших учасників через проведення загальних зборів чи без такого.

Показовим у цьому випадку є справа, розглянута Господарським судом Волинської області (справа № 07/26/10-76) [5]. Сутність її полягала у такому.

Позивачі просили суд перевести на них права та обов'язки покупців за договорами купівлі-продажу, відповідно до яких відповідачі здійснили відчуження своїх часток іншому учаснику. Обґрунтовуючи свої позовні вимоги, позивачі зазначали, що відповідачі не повідомили їх про намір продати свої частки, чим позбавили можливості скористатися переважним правом купівлі частки як учасників товариства.

Вирішуючи справу, суд встановив, що частки у статутному капіталі товариства дійсно були відчужені учасниками товариства без повідомлення про це позивачів. Разом з тим продаж здійснено на користь іншого учасника цього самого товариства.

Досліджуючи матеріали справи, суд слушно дійшов висновку про те, що право на продаж своєї частки іншим учасникам товариства є нічим не обмеженим. Закон також не обмежує право учасника продати чи іншим чином відступити свою частку в статутному капіталі іншому учаснику цього ж самого товариства необхідністю отримання згоди від інших на передачу своєї частки. Тому в суду відсутні підстави щодо переведення прав та обов'язків покупця, тобто у задоволенні позову було відмовлено. Подібний висновок має місце і в іншій судовій справі [6].

У цілому ухвалене правильне рішення хотілося б доповнити таким: право на відчуження частки учасника не може обмежуватись і необхідністю скликання загальних зборів, у тому числі для вирішення питання про вихід із товариства. У такому разі зміна учасників відбувається на основі не згоди учасників, а відчужувального правочину. Зміни ж до статуту товариства з обмеженою відповідальністю повинні вноситися не на підставі рішення загальних зборів, а відповідно з прямою вказівкою законодавства України (ст. 7 Закону України «Про господарські товариства» [1], ч. 3 ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» [2]). В останньому випадку товариство зобов'язане у п'ятиденний строк повідомити орган, що здійснив реєстрацію, про зміни, які сталися в установчих документах, для внесення необхідних змін до державного реєстру.

Підтвердженням тому, що вихід із товариства та відчуження частки у статутному капіталі — це різні самостійні юридичні факти, є й те, що у кожному з наведених випадків розмір вартості майнового надання за свої корпоративні права визначається по-різному. Так, у разі виходу із товариства учасник має

право одержати вартість частини майна, пропорційну його частці у статутному капіталі товариства. І якщо вартість чи обсяг майна на момент виходу зменшилася, то і розмір вартості його частки буде менший. Якщо ж збільшилася, то відповідно й вартість збільшиться. Більш того, якщо вклад до статутного капіталу був здійснено шляхом передання права користування майном, відповідне майно повертається учасникові без виплати винагороди.

У разі ж відчуження частки у статутному капіталі її ціна прямо не пов'язується з розміром частки чи вартістю майна товариства. Вона формується вільно, за домовленістю сторін. Таке відчуження може мати місце навіть за безоплатним договором.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що вихід учасника із товариства та відчуження частки у статутному капіталі є самостійними юридичними фактами. Кожен з них має певні правові наслідки та свій, відмінний від іншого порядок здійснення. Їх ототожнення є неправильним та може спричинити порушення прав відчужувача. Цей висновок має не тільки теоретичне, а й практичне значення і може бути використаний при розгляді судових справ відносно вибуття учасника із товариства, укладенні договорів відчуження часток у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про господарські товариства» // Відом. Верхов. Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 682.
2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). — 2003. — № 31–32. — Ст. 263.
3. Калайков С. Причинная связь, как основание гражданско-правовой ответственности / С. Калайков // Allpravo.Ru [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.allpravo.ru/library/doc99p0/instrum1312/print1313.html>
4. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском праве / О. А. Красавчиков. — М., 1958. — 182 с.
5. Рішення Господарського суду Волинської області від 8 липня 2009 року (справа № 07/26/10-76). — Єдиний державний реєстр судових рішень. Реєстр. № 6147306 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/6147306>
6. Рішення Господарського суду Волинської області від 25.02.09 (Справа № 07/25/9-76)). — Єдиний державний реєстр судових рішень. Реєстр. № 6147306 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/6147306>
7. Рішення Господарського суду Волинської області від 13 серпня 2009 року (№ 1/73-76). — Єдиний державний реєстр судових рішень. Реєстр. № 5425965 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Search>

8. Советское гражданское право : учебник : в 2-х т. Т. 1 / М. Я. Илларионова, О. А. Красавчиков и др.; под ред. О.А. Красавчикова. — 3-е изд., испр. и доп. — М. : Высш. шк., 1985. — 544 с.
9. Челпанов М. Г. Учебник по логике / М. Г. Челпанов. — М., 2001. — 162 с.

СООТНОШЕНИЕ ПОНЯТИЙ «ВЫХОД УЧАСТНИКА ИЗ ОБЩЕСТВА» И «ПЕРЕХОД ДОЛИ УЧАСТНИКА»

Погребной Д. И.

Исследованы вопросы, связанные с определением соотношения понятий «выход участника из общества с ограниченной ответственностью» и «переход доли участника общества с ограниченной ответственностью». Проанализированы не только действующее законодательство, но и судебная практика.

Ключевые слова: общество с ограниченной ответственностью, переход корпоративного права, переход (отчуждение) доли, выход участника из общества.

RELATIONSHIPS BETWEEN CONCEPTS «OUT PARTY OF A LIMITED LIABILITY COMPANY» AND «TRANSITION OF PARTICIPANTS»

Pogribnoy D. I.

The article deals with issues related to the definition of relationship between the concepts «out party of a limited liability company» and «transition participant's share of the limited liability company». We study not only the legislation but also judicial practice.

Keywords: limited liability company, the transition of corporate law, transfer (alienation) of the share, output member from the company.

УДК 346.544

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ ПОТРЕБ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

А. В. Семенишин, здобувач

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Розглянуто чинне законодавство України, що регулює питання діяльності господарюючих суб'єктів у сфері оборонно-промислового комплексу. Також